

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Εξετάσεις 2014

Επιμέλεια:

Ομάδα Φιλολόγων της
Ωθησης

Παρασκευή, 30 Μαΐου 2014
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α. Δεκεμβριστές
- β. Σχέδιο Σουμάν
- γ. Συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου (1959)

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Δεκεμβριστές: **σχολικό βιβλίο σελ. 15** «Τον Δεκέμβριο του 1825 ... και την κατέστειλε».

Σχέδιο Σουμάν: **σχολικό βιβλίο σελ. 154 -155** «Η έναρξη της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ... την απλή διακυβερνητική συνεργασία».

Συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου: **σχολικό βιβλίο σελ. 163 – 164** «Τον Φεβρουάριο του 1959 ... Αύγουστο του 1960»

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α. Η μεγάλη οικονομική κρίση των ετών 1929-1932 είχε ως αφετηρία την αιφνίδια ραγδαία πτώση των τιμών στο χρηματιστήριο του Λονδίνου.
- β. Η κατάληψη της Πολωνίας από τους Γερμανούς είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του γκέτο της Βαρσοβίας, όπου συγκεντρώθηκαν, υπό περιορισμό, 500.000 Εβραίοι.
- γ. Η απόβαση των Συμμάχων στη Νορμανδία, στις 6 Ιουνίου του 1944, έγινε σε εφαρμογή του σχεδίου «Μαρίτα».
- δ. Τον Δεκέμβριο του 1974 διενεργήθηκε στην Ελλάδα δημοψήφισμα για τη μορφή του πολιτεύματος, στο οποίο επικράτησαν οι υποστηρικτές της αβασίλευτης δημοκρατίας.
- ε. Το Τείχος του Βερολίνου έγινε το σύμβολο της διαίρεσης της Ευρώπης έως την πτώση του, το 1989.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες συνθήκες ευνόησαν την επικράτηση της επανάστασης του 1821 στη νότια Ελλάδα;

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

σχολικό βιβλίο σελ. 26 «Από την Πελοπόννησο είχαν αποσυρθεί ... υπό την ηγεσία του Θ. Κολοκοτρώνη».

ΘΕΜΑ Β2

Ποια ήταν τα βασικά γνωρίσματα του εργοστασιακού συστήματος κατά τη βιομηχανική επανάσταση;

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

σχολικό βιβλίο σελ. 41 «Τρία ήταν τα βασικά γνωρίσματα ... εκδηλώθηκε πρώτα στην Αγγλία».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Αξιοποιώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στον ανταγωνισμό Ελλήνων και Βουλγάρων, στο πλαίσιο του Μακεδονικού Αγώνα, μέχρι το κίνημα των Νεοτούρκων (μονάδες 13) και
- β) στις προσπάθειες, από ελληνικής πλευράς, για την ενίσχυση του αγώνα αυτού (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η πορεία των διπλωματικών εξελίξεων σε συνδυασμό με την απήχηση της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας στο εξωτερικό και την ένταση της τρομοκρατικής δραστηριότητας των ανταρτικών ομάδων στις μακεδονικές επαρχίες, οδηγούσαν στη

συνέγερση της ελληνικής κοινής γνώμης και την παρώθηση της ελληνικής κυβερνήσεως στην ανάληψη δραστηκών πρωτοβουλιών. Από το 1903, δραστήριοι υπηρεσιακοί φορείς, εκπρόσωποι ποικιλώνυμων συλλόγων και απλοί ιδιώτες έτειναν να συμβάλλουν με χρηματικά κονδύλια και σύντονες ενέργειες στη διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης για τα προβλήματα του ελληνισμού της Μακεδονίας και της Θράκης. Δημοσιεύματα βασισμένα σε υπεύθυνα στατιστικά στοιχεία, ομιλίες και άρθρα επιφανών Ευρωπαίων δημοσιολόγων υπέρ των ελληνικών δικαίων και, ακόμη, σύσταση φιλελληνικών συλλόγων στο Παρίσι και το Λονδίνο, προορισμένων να ανακόψουν το ρεύμα της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας, προάγγελλαν μία νέα, περισσότερο δυναμική, αντίληψη στη διαχείριση των εθνικών υποθέσεων. [...] Πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισε ο Γερμανός Καραβαγγέλης, Μητροπολίτης Καστοριάς από το 1900, ιεράρχης προορισμένος, με το ψυχικό σθένος, τη δύναμη επιβολής και την αίσθηση ρεαλισμού που τον διέκριναν, να μεταβληθεί σε εμψυχωτή και σταυροφόρο της εθνικής ιδέας, σε χώρο που ξεπερνούσε τα όρια της δικαιοδοσίας του. Η προσπάθεια για τον εντοπισμό και το συντονισμό των ενεργειών των γηγενών Ελλήνων που θα ήταν δυνατό να στρατευθούν στον αγώνα για την περιστολή της τρομοκρατίας στην ύπαιθρο και τις κωμοπόλεις της Μακεδονίας ήταν εύλογο να ενθαρρυνθεί από τις τοπικές ελληνικές προξενικές αρχές. Οι εγγενείς όμως δυσχέρειες ενός ανάλογου εγχειρήματος, [...] συνετέλεσαν στη συγκέντρωση και την αναδοχή του κύριου βάρους της προσπάθειας για την ενεργοποίηση του τοπικού στοιχείου από το Γερμανό Καραβαγγέλη. [...]

Κων. Σβολόπουλου, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900-1945*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Πολιτική και Ιστορία, Αθήνα 1997⁴, σσ.41-42.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[Ο Παύλος Μελάς] έγραφε στη γυναίκα του Ναταλία στις 21 Αυγ./3 Σεπτ.: «Αναλαμβάνω αυτόν τον αγώνα με όλην μου την ψυχήν και με την ιδέαν ότι είμαι υποχρεωμένος να τον αναλάβω. Είχα και έχω την ακράδαντον πεποίθησιν ότι δυνάμεθα να εργασθώμεν εν Μακεδονία και να σώσωμεν πολλά πράγματα. Έχων δε την πεποίθησιν ταύτην, έχω και υπέρτατον καθήκον να θυσιάσω το παν όπως πείσω και Κυβέρνησιν και κοινήν γνώμην περί τούτου».[...]

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', *Νεώτερος Ελληνισμός από 1881 ως 1913*, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 2000², σσ. 239-240.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) **σχολικό βιβλίο σελ. 65 – 66** «Το όραμα της «Μεγάλης Βουλγαρίας» ανησυχούσε ... ισονομία και ισοπολιτεία σε όλους τους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας». **Το παράθεμα Β προσθέτει στις ιστορικές μας γνώσεις παρουσιάζοντας τον ενθουσιασμό με τον οποίο ο Παύλος Μελάς αναλαμβάνει τη συμμετοχή του στον Μακεδονικό Αγώνα.**

β) Αναμφισβήτητα, έγιναν σημαντικές και εντατικές προσπάθειες από ελληνικής πλευράς για την ενίσχυση του Μακεδονικού αγώνα. **Σύμφωνα με τις ιστορικές μας γνώσεις**, νέοι από όλη την Ελλάδα έσπευσαν να πολεμήσουν στον Μακεδονικό Αγώνα. Η μεγάλη αυτή υπόθεση του έθνους στηρίχθηκε από νέους οι οποίοι προέρχονταν από διάφορες περιοχές, Κρήτη, Πελοπόννησο, Στερεά Ελλάδα, Ήπειρο, Θεσσαλία, ακόμα και την Κύπρο. **Το κείμενο Β αναφέρει σχετικά** ότι, κατά τον Παύλο Μελά, οι Έλληνες θα επιτύχουν πολλά πράγματα στη Μακεδονία, αν εργασθούν προς αυτό το σκοπό.

Σχετικά με τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν από την ελληνική πλευρά για ενίσχυση του Μακεδονικού Αγώνα, **το κείμενο Α προσθέτει** ότι υπήρξαν παράγοντες που ευαισθητοποίησαν σχετικά την ελληνική κοινή γνώμη. **Το κείμενο Β συμπληρώνει επίσης τις ιστορικές μας γνώσεις** αναφέροντας την επιθυμία του Παύλου Μελά να εργαστεί και να θυσιάσει τα πάντα για να πετύχει την ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινής γνώμης και της κυβέρνησης στο ζήτημα της Μακεδονίας. **Σύμφωνα με όσα αναφέρει το παράθεμα Α**, οι παράγοντες που κίνησαν τελικά το ενδιαφέρον της ελληνικής κοινής γνώμης για τη Μακεδονία ήταν οι διπλωματικές εξελίξεις, η διεθνής επίδραση της βουλγαρικής προπαγάνδας και η έκταση των τρομοκρατικών ενεργειών που πραγματοποίησαν οι βουλγαρικές αντάρτικες ομάδες στη Μακεδονία. Η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης είχε ως αποτέλεσμα να αναγκαστεί η ελληνική κυβέρνηση να αναλάβει σχετικές πρωτοβουλίες. **Όπως μας πληροφορεί, επίσης, το παράθεμα Α**, οι πρωτοβουλίες αυτές εκδηλώθηκαν με τη δράση κρατικών υπηρεσιών, μελών διαφόρων συλλόγων και απλών ανθρώπων. Σκοπός της δράσης αυτής ήταν η συγκέντρωση χρημάτων και η ενημέρωση της διεθνούς κοινής γνώμης για τον ελληνομακεδονικό αγώνα και της Θράκης. Η δράση αυτή συμπεριελάβε, επίσης, τη δημοσίευση στατιστικών στοιχείων, τη διοργάνωση ομιλιών από προσωπικότητες για την προβολή των ελληνικών θέσεων και τη δημιουργία συλλόγων από φιλέλληνες σε μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις, όπως το Λονδίνο και το Παρίσι. Οι σύλλογοι αυτοί αποσκοπούσαν στο να περιορίσουν τη δράση της βουλγαρικής προπαγάνδας. Η δημιουργία τους, **σύμφωνα με όσα προσθέτει το απόσπασμα του Κ. Σβολόπουλου** αποτέλεσε, επίσης, απόδειξη μίας περισσότερο «δυναμικής αντίληψης» στη διαχείριση των ελληνικών εθνικών υποθέσεων.

Το παράθεμα Α προσθέτει, επίσης, τη σημασία της προσφοράς συγκεκριμένων προσώπων στο Μακεδονικό Αγώνα, αναφέροντας χαρακτηριστικά τον σημαντικό ρόλο που κατείχε ο Γερμανός Καραβαγγέλης, Μητροπολίτης της Καστοριάς από το 1900. Σύμφωνα με το κείμενο αυτό, ο Γερμανός Καραβαγγέλης διέθετε τα απαραίτητα προσόντα για αυτή τη δραστηριότητα, δηλαδή δύναμη ψυχής, ικανότητα επιβολής και ρεαλιστική αντιμετώπιση της πραγματικότητας. Λόγω αυτών των προσόντων μετατράπηκε σε κύριο υποστηρικτή, «σταυροφόρο», **όπως τον αποκαλεί χαρακτηριστικά ο Κ. Σβολόπουλος στο κείμενό του**, της εθνικής ιδέας και μάλιστα σε μία περιοχή ευρύτερη από αυτή που περιλαμβάνονταν στα τυπικά όρια της μητρόπολής του. Σημαντική, επίσης, υπήρξε η δραστηριότητα, **σύμφωνα με όσα συμπληρώνει το παράθεμα Α**, των ελληνικών προξενικών αρχών, οι οποίες πέτυχαν

να συντονίσουν τη δράση των Ελλήνων της Μακεδονίας με στόχο τον περιορισμό των τρομοκρατικών ενεργειών της βουλγαρικής πλευράς στην ύπαιθρο και στις πόλεις. Το κείμενο Α αναφέρει, επιπλέον, ότι το μέγεθος της δυσκολίας ενός ανάλογου εγχειρήματος κατέστησε απαραίτητη την ανάληψη αυτής της προσπάθειας κυρίως από τον Γερμανό Καραβαγγέλη.

ΘΕΜΑ Δ1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του δυτικού μετώπου, κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, μέχρι το καλοκαίρι του 1918 (μονάδες 13) και
β) στις συνθήκες που επικρατούσαν στα χαρακώματα (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος διέψευσε πολλούς στρατιωτικούς ειδήμονες που πίστευαν ότι θα τελείωνε γρήγορα: Οι ανοιχτές πολεμικές επιχειρήσεις ελιγμών και μετακινήσεων στρατευμάτων, γρήγορα σταμάτησαν στο Δυτικό Μέτωπο – τη γραμμή μάχης που απλωνόταν διαμέσου της Γαλλίας, από την Ελβετία μέχρι τη Βόρεια Θάλασσα, όπου μαινόταν ο πόλεμος για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Μετά την αρχική προώθηση γερμανικών στρατευμάτων στη Γαλλία, οι αντίπαλοι στρατοί ακινητοποιήθηκαν σε ένα απέραντο δίκτυο χαρακωμάτων, από το οποίο εξαπολύονταν επιθέσεις για την εκδίωξη του εχθρού, συνήθως τις σκοτεινές ώρες πριν από τα χαράματα.[...]

Μάχες που δεν κατέληγαν πουθενά σχεδόν, καταβρόχθιζαν τους άνδρες που πολεμούσαν. Πάνω από 600.000 στρατιώτες σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν όταν οι Γερμανοί, χωρίς επιτυχία, πολιορκήσαν το γαλλικό οχυρό του Βερντέν, κοντά στα ανατολικά σύνορα της Γαλλίας, για διάστημα έξι μηνών, την άνοιξη του 1916. Στη μάχη κατά μήκος του ποταμού Σομ, που κράτησε από τον Ιούλιο μέχρι τον Οκτώβριο του 1916 και η οποία χάρισε στους Αγγλογάλλους όχι περισσότερα από λίγα χιλιόμετρα, οι Γερμανοί έχασαν 500.000 στρατιώτες, οι Βρεταννοί 400.000 και οι Γάλλοι 200.000. [...]

E. Burns, *Ευρωπαϊκή Ιστορία. Εισαγωγή στην Ιστορία και τον Πολιτισμό της νεότερης Ευρώπης*, τ.Β', επιμέλεια-εισαγωγή Ι.Σ. Κολλιόπουλος, μτφρ. Τάσος Δαρβέρης, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 265, 266.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[...] Πόσον καιρό κρατάει όλο αυτό; Βδομάδες – μήνες ή χρόνια; Μόνο μέρες. Βλέπουμε το χρόνο να περνά πάνω στ' άχρωμα πρόσωπα των νεκρών, τρώμε μηχανικά, τρέχουμε, τρυνπούμε κορμιά με τις ξιφολόγχες, πυροβολούμε, σκοτώνουμε, ξαπλώνουμε κει πέρα, είμαστε εξασθενημένοι, παραδομένοι [...]

[...] Τα πολυβόλα θερίζουν. Ξέρω ότι τα συρματοπλέγματά μας είναι πολύ δυνατά και σχεδόν αδιαπέραστα – σε μερικά σημεία είναι φορτωμένα με ισχυρό ηλεκτρικό ρεύμα. Οι πυροβολισμοί από τα τουφέκια δυναμώνουν. [...]

[...] Έχουμε πια συνηθίσει και τους ποντικούς στο χαράκωμα. Έρχονται κι αυτοί από την ουδέτερη ζώνη – και ξέρουμε για ποιο λόγο. [...] Τη νύχτα ακούμε πάλι το θόρυβο από τις μηχανές, πίσω απ' τις εχθρικές γραμμές. Όλη μέρα, έχουμε μόνο τον κανονικό βομβαρδισμό, έτσι που είμαστε σε θέση να επιδιορθώσουμε τα χαρακώματα. [...]

[...] Πίσω μας βρίσκονται βροχερές βδομάδες – γκριζος ουρανός, γκριζα, υγρή γη, γκριζος θάνατος. Μόλις βγούμε έξω η βροχή μάς μουλιάζει αμέσως κάτω απ' τις χλαίνες και τ' αδιάβροχά μας· και μένουμε βρεγμένοι όλο τον καιρό που βρισκόμαστε στην πρώτη γραμμή. Ποτέ δε στεγνώνουμε. Αυτοί που φορούν ψηλές μπότες, δένουν τσουβάλια με άμμο μπρος στα χαρακώματα, έτσι που να μη πλημμυρίσουμε πολύ γρήγορα· τα όπλα μας έχουν παλιώσει, τα ρούχα μας το ίδιο, όλα έχουν μουλιάσει και λυώνουν, το χώμα γίνεται μια λαδερή μάζα κι ανάμεσά του βλέπεις κίτρινες λιμνούλες με κόκκινες ραβδώσεις από αίμα, όπου νεκροί, τραυματίες κι όσοι καταφέρνουν να επιβιώσουν βουλιάζουν αργά και σιωπηλά. [...]

Έριχ Μαρία Ρεμάρκ, *Ουδέν Νεώτερον από το Δυτικόν Μέτωπον*, μτφρ. Δ. Κωστελένος, Εκδ. Δαρέμα, Αθήνα χχ, σσ. 110, 170, 106, 218.

*Όλα τα κείμενα αποδόθηκαν σε μονοτονικό· διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία τους.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) Τον Αύγουστο του 1914 η Ευρώπη κατολίσθησε στη μεγαλύτερη έως τότε πολεμική περιπέτεια, στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, τον «Μεγάλο Πόλεμο», όπως ονομάστηκε, στον οποίο οι δυνάμεις χωρίστηκαν σε δύο συνασπισμούς: Τριπλή Συμμαχία (Γερμανία, Ιταλία, Αυστρία) και Τριπλή Συνεννόηση (Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία).

σχολικό βιβλίο, σελ. 78 «Η πολεμική προσπάθεια της Γερμανίας στράφηκε ... στρατεύματα με κάθε μέσο». Στο Α' απόσπασμα αναφέρονται συμπληρωματικές πληροφορίες για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Δυτικό Μέτωπο. Συγκεκριμένα, οι περισσότεροι στρατιωτικοί ειδήμονες δεν μπόρεσαν να προβλέψουν ούτε τις διαστάσεις που θα λάμβανε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (τέσσερα χρόνια), ούτε όμως και το τελικό αποτέλεσμα αυτού. Η Γερμανία, όπως αναφέρεται και στο Α' απόσπασμα, ξεκινά με πολεμικές επιχειρήσεις ελιγμών και μετακινήσεων στρατευμάτων στο Δυτικό Μέτωπο, που εκτεινόταν δια μέσου της Γαλλίας, από την Ελβετία μέχρι και τη Βόρεια Θάλασσα. Στη Γαλλία τα γερμανικά στρατεύματα ακινητοποιήθηκαν στα χαρακώματα. Παράλληλα, το παράθεμα Α προσθέτει πως οι Γερμανοί την άνοιξη του 1916 πολιορκήσαν για 6 μήνες και ανεπιτυχώς το γαλλικό οχυρό του Βερντέν, ανατολικά της Γαλλίας, στο οποίο πάνω από 600.000 χιλιάδες στρατιώτες σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν. Λίγους μήνες αργότερα, τον Ιούλιο μέχρι και τον Οκτώβριο του 1916, διεξήχθη μια ακόμα μάχη στον ποταμό Σομ, η οποία

απέφερε ελάχιστες εδαφικές κτήσεις τόσο στη Γαλλία όσο και στην Αγγλία. Στη συγκεκριμένη μάχη οι Γερμανοί έχασαν 500.000 στρατιώτες, οι Βρετανοί 400.000 και οι Γάλλοι 200.000.

σχολικό βιβλίο, σελ. 80 «Στους ωκεανούς διεξαγόταν ένας εξίσου πεισματώδης πόλεμος... είχε κριθεί».

β) (Εισαγωγή) Το βασικότερο χαρακτηριστικό του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν τα χαρακώματα, στα οποία για τέσσερα χρόνια έζησαν και πολέμησαν οι στρατιώτες και στα οποία έμελλε να ταφεί το άνθος της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Βρετανίας, σε έναν πόλεμο στάσιμο και μονότονο που φαινόταν πως δε θα τελείωνε ποτέ.

Το κείμενο Β' που παρατίθεται αποτελεί χαρακτηριστικό απόσπασμα από το γνωστό αντιπολεμικό έργο του Έριχ Μαρία Ρεμάρκ, «Ουδέν Νεώτερον από το Δυτικόν Μέτωπον». Σ' αυτό περιγράφει τις συνθήκες διαβίωσης αλλά και πολέμου στα χαρακώματα. Αρχικά, αναφέρει την απώλεια της αίσθησης του χρόνου από τους στρατιώτες, οι οποίοι δεν μπορούσαν να καταλάβουν αν είχαν περάσει βδομάδες, μήνες ή χρόνια. Διότι σ' όλο το χρονικό διάστημα του πολέμου «συγκατοικούν» με νεκρά σώματα στρατιωτών, τρώνε μηχανικά, σκοτώνουν μηχανικά και αποκαμωμένοι και κουρασμένοι διαμένουν στα χαρακώματα. Στη συνέχεια, αναφέρει, ότι όταν γίνεται πόλεμος, οι πυροβολισμοί πέφτουν βροχή, τα πολυβόλα και τα τουφέκια θερίζουν, ενώ στρατιώτες σκοτώνονται και στα ηλεκτροφόρα συρματοπλέγματα στο πεδίο μάχης. Οι βομβαρδισμοί συνεχίζονται και σ' όλη τη διάρκεια της νύκτας, ενώ μόνο τις πρωινές ώρες, που η στρατιωτική δραστηριότητα μειώνεται, έχουν τη δυνατότητα να επιδιορθώσουν οτιδήποτε είναι αναγκαίο στα χαρακώματα.

Οι καθημερινές συνθήκες διαβίωσης, βέβαια, στα χαρακώματα είναι άθλιες, απάνθρωπες, αδιανόητες για κάθε ανθρώπινη ύπαρξη. Ο στρατιώτης μαθαίνει για μήνες και χρόνια να ζει σ' ένα μουντό περιβάλλον που επιτείνεται η ανυπαρξία ζωής από το γκριζο ουρανό και τη συνύπαρξη με το θάνατο. Κατά περιόδους, έρχεται και βροχή, η οποία μουλιάζει όχι μόνο το χώμα, αλλά και τα ρούχα των στρατιωτών και τους ίδιους τους ανθρώπους μέχρι το κόκαλο. Τα πάντα – αντικείμενα, χώμα, άνθρωποι – λιώνουν και μουλιάζουν. Και ανάμεσα στα χαρακώματα βρίσκονται απομεινάρια νεκρών και τραυματίες που βουλιάζουν όλο και περισσότερο στο θάνατο...

(Επίλογος) Αναμφισβήτητα, η πιο δύσκολη στον υπολογισμό της απώλεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου είναι το ηθικό τίμημα που πληρώνει ο άνθρωπος. Η προβολή της νίκης ως του υπέρτατου σκοπού που δικαιολογεί όλα τα μέσα υποβίβασε τις βασικές αξίες του δυτικού πολιτισμού, με πρώτη την υπέρτατη αξία της ανθρώπινης ζωής.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το σύνολο των θεμάτων έχει καλυφθεί κατά την προετοιμασία των μαθητών μας. Τα θέματα ωστόσο απαιτούν σε βάθος γνώση του βιβλίου και ιδιαίτερα συγκεκριμένων λεπτομερειών οι οποίες είναι απαραίτητες για την ορθή και ολοκληρωμένη απάντησή τους. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι προτάσεις σωστού λάθους με αριθμό β, γ και δ, καθώς και η ερώτηση Β1, στην οποία οι υποψήφιοι είναι δύσκολο να εντοπίσουν το συγκεκριμένο χωρίο. Στις ερωτήσεις της ομάδας Β, λόγω του τρόπου με τον οποίο έχουν διατυπωθεί, δεν απαιτείται από τους υποψηφίους συνδυαστική ικανότητα στην αξιοποίηση των ιστορικών τους γνώσεων με τα στοιχεία των παραθεμάτων.

